

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van **Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink**

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hockstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:

Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goea
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Tijdgeest en politieke stroomingen. I. — Uit de Schrift: Het Woord — voor allen. (Hab. 2:2) — Kerkelijk Leven: Voorstellen inzake den Kerkelijken liederen-schat. II. — Zielkunde: De waarheid in een gevaarlijk systeem. IV. — Het Boek v. d. Week: Toelichting op deel II van den Leidraad „Maatschappelijke Onderwerpen“. I. — Pop. Wet. Schetsen: Het Chilisisme en het Oude Testament. I. — Muz. Kroniek: Het Psalmvoorspel en wat daarom heen ligt. I. — Opv. en Onderwijs: Neutraal? — Perschootw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Tijdgeest en politieke stroomingen.

I.

De onloochenbare bekoring, die er op het oogenblik uitgaat in breede kringen van uiterst radicale politieke stroomingen, vervult ons vaak met huivering, en plaatst ons voor raadsels!

Communisme, fascisme, nationaal-socialisme: ze bezielen steeds weer hun zwellende scharen aanhangers, ze oefenen een schier magischen invloed op een naar het schijnt tegen hun verleiding principiële weerstand missend leven!

Buiten onze grenzen, maar ook binnen ons vaderland, al is daar, door Gods genade, nog veel dat ons mag doen hopen op bewaring voor al te groote excessen.

Niet aanhoudend genoeg kunnen wij daartegen waarschuwen; niet diep genoeg kan ons speuren en pogen gaan, om de verklaring daarvoor te zoeken, en daardoor den weg des behouds samen weer te vinden.

Daar moet in den geest van onzen tijd iets liggen, dat den bodem voor dezen ontzettenden, weelderigen groei, voorbereidt.

In alle eenvoudigheid, en zonder eenige pretentie van oplossing der vragen, moge in een drietal artikelen zoodanig pogen mede bevorderd worden door een weergave van wat gevoeld wordt als samenhang van dien tijdgeest met deze radicale-politieke stroomingen.

...

Het benaderen van den tijdgeest, van de teeknende grondhouding van onzen tijd, is niet gemakkelijk.

Daar is ongetwijfeld een gemeenschappelijke houding, iets dat de onderscheidene volken der wereld als een eigenaardigen band omklemt, en zich in de individuen dan weer individueel openbaart.

De grondtrek ervan ligt vaak ver terug in het verleden, en de openbaring wisselt bij de verschillende volken dikwijls met eigenaardige variaties.

En het zeer moeilijke in onzen tijd is voor ons besef, dat die variaties elkaar met groote snelheid opvolgen.

Ons leven, ons Westersch cultuurleven, droeg tot voor kort het sprekend kenmerk van het individualisme der Fransch-revolutionaire vrijheids-idee.

De vorige eeuw was de eeuw van de vrijheids-gedachte in revolutionaire zin. Het leven kende maar één ideaal: vrijheid, in de beteekenis van een breuk met allen band, die den mensch een bepaalde bestemming, een bepaalde richting zou geven.

De mensch maakte zichzelf tot eigen heer; hij erkende noch boven, noch naast, noch onder zich eenigen band; de mensch was in zichzelf algenoegzaam, had alles in zichzelf, verklaarde alles uit zichzelf.

Stoffelijk goed diende hem slechts ter versterking van eigen positie, strekte hem slechts voor eigen doel en nut. Dat er sprake zou zijn van een „tentmeesterschap“, van een verantwoordelijkheid, werd absoluut geloofchend. De verworping van het „Kapitalisme“ in den slechten zin van het woord is niet anders dan uitvloeisel van dien gedachten-gang.

De staatsrechtelijke beschouwing was precies zoo gefundeerd. De Staat werd geheel van onder op gefundeerd en gedacht; door individuen geconstrueerd, staat en maatschappij alleen door het samenleven van individuen gevormd. 't Was alles een losse samenvoeging van bij elkaar gevoegde, in zichzelf genoegzame individuen. Was er voor bepaalde doeleinden indeeling van gebied en van groepen noodig, dan werd die indeeling „gemaakt“; alles werd door den mensch gemaakt.

Dat „maken“ zat dien mensch trouwens in het bloed; hij was de echte „smid“, de mensch die zich in de fabriek thuis gevoelde en die alles „fabriekmatig“, mechanisch construeerde. Nam eigen wil. Die mensch, met dien mechanischen drang, ontwikkelde een ontzaglijke actie onder Gods bestel.

Politiek was het de eeuw der expansie van het Westersch leven over dat van het Oosten: de voorposten werden steeds verder vooruitgeschoven, de suprematie steeds sterker geoefend.

Industrieel was het de eeuw der reusachtige ontwikkeling: de mechanisatie nam ook hier breede vlucht.

Het leven werd in al zijn openbaringen gemechaniseerd: men schafte de „standen“ af, en dacht en construeerde het leven in „klassen“, waarbij het verschil in geld, de invloed van stoffelijk bezit dan maat aangaf.

Geestelijk openbaarde zich evenzeer de drang naar volkomen ongebonden alleen staan van den mensch, die volkomen zelfstandig was, en geheel alleen zelfverantwoordelijk kon en wilde zijn.

En nog in de verloopende jaren dezer eeuw, van de 20e eeuw, werkte die geest van „bandeloosheid“ op allerlei terrein sterk door. 't Was één openbaring van de zucht, om los te zijn van alle historie, alle traditie, alle conventie.

In de kunst! De schilderkunst, de beeldhouwkunst, zij ontworstelden zich aan alle wet van regel en lijn en vorm, en poogden in kubisme en futurisme geheel uitzichzelf, buiten allen band aan de natuur, los van al het door God geschapene om, tot openbaring te komen.

In de muziek: de idee van harmonie en rythme, de gebondenheid daaraan werd bewust prijsgegeven; de vrijheid der disharmonie werd gezocht en toegepast.

De literatuur verhief zich trotsch met haar pretentie, dat ware kunst was de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie.

De samenleving brak opzettelijk met allen regel van conventie: in de mode, in de verhouding der seksen, in de positie der vrouw! Die laatste vooral moest zich „uitleven“, niet gebonden aan Christelijke traditie of conventie, noch in uiterlijk, noch in gedragingen. Slanke lijn en pagekop spreken demonstratief van dien geest.

En het leven van den arbeid, dat zich evenzeer ontworstelen wilde aan allen band, kende niet meer een zegen in dien arbeid, maar voelde slechts het „noodzakelijk kwaad“ erin, — de onvermijdelijkheid ervan voor wie geen geld bezat, omdat een mensch nu eenmaal leven moet! En daarom werkte men dan liefst zoo kort mogelijk, zoo min mogelijk, voor zooveel mogelijk geld.

BIJLEVELD.

UIT DE SCHRIFT

Het Woord — voor allen.

Toen antwoordde mij de HEERE en zeide: „Schrijf het gezicht en stel het duidelijk op tafelen opdat daarin leze wie voorbijloopt“. Hab. 2:2.

Met zijn vragen en met zijn moeiten in het verstaan van de wegen Gods is Habakuk opgeklimmen naar den wachttorens des gebeds en des geloofs om antwoord te vragen van zijn God.

En de HEERE antwoordde hem. Dat machtige woord, dat de rechtvaardige door zijn geloof leven zal. Dat is het centrale woord van het „gezicht“, van de openbaring, die de profeet ontvangt.

Maar daaraan gaat vooral het bevel, die openbaring op te tekenen. Hij moet haar opschrijven op groote houten borden, die ergens in het publiek, misschien aan de Tempelpoort of op een plein, worden opgehangen. Zoo wordt het woord, dat de Heere Habakuk heeft geopenbaard, aan het volk bekend gemaakt.

Daaraan nu voegt de Heere nog iets anders toe: schrijf het duidelijk, Habakuk, opdat daarin leze wie voorbijloopt!

Het mag op die houten borden niet zoo worden geschreven, dat men aandachtig moet staan lezen, om het te kunnen ontcijferen.

Neen, met groote letters moet het worden geschreven, zoo groot, dat dat schrift kan worden gelezen door ieder, die voorbijloopt. Dat men het onder het voorbijlopen, zonder te blijven stilstaan, lezen kan.

Onder de voorbijgangers zullen immers twee groepen van menschen zijn. Menschen, die kunnen wachten, stil te blijven staan, om te lezen; en anderen, die daarvoor geen tijd hebben, maar haastig voorbijgaan.

Die stil blijven staan — dat zijn immers de oude heeren, die achter het leven staan, en nu de rust van den ouden dag genieten; en de oude vrome zieltjes als later Anna, die dag aan dag tempelwaarts trekken; en de priesters en de levieten, wier beroep immers dat is. Die, ja, die zullen het Woord des Heeren wel lezen, ook al is het wat klein geschreven, want zij hebben den tijd, stil te staan.

Maar die arbeider niet, die zwoegt onder zijn vracht. En die koopman niet, die zich langs den Tempel rept naar zijn zaak of naar zijn klant. En die jonge menschen niet, wier ziel zoo boordevol is van hun spel of hun ideaal.

Zij blijven niet staan — daarvoor hebben zij geen tijd!

Moeten zij dan het Woord des Heeren niet hooren en lezen? O ja, Habakuk, schrijf het met reuzenletters op die houten borden, opdat men het in het voorbijgaan wel van verre lezen kan. Zooals wij nu onder het voorbijrijden het opschrift op een reclamebord wel lezen kunnen.

Zóó moet het Woord des Heeren dan zijn.

Welk een grootsche gedachte ligt daar immers in, als de profeet met die wonderlijke groote letters het Woord des Heeren schrijft voor het oog van Jeruzalem.

Dat is een aparte boodschap Gods: Mijn Woord is voor het geheele volk! Die centrale boodschap van het leven door het geloof, en al wat daaromheen is gegroepeerd; dat is, het geheele Woord Gods!

...

Wij vergissen ons zoo vaak. Daar komt het Woord des Heeren. Het is bij ons thuis. Het ligt daar zwijsend te wachten op een tafeltje of in een kast, stil te wachten, tot ge het gelegenheid geeft, om aan het woord te komen.

En het is daar in de samenkomst des Heeren, en rekent er op, dat gij daar zijt, om het te hooren spreken.

Het is in uw bewustzijn, waarin van jongsaf door het gezin en de school en de kerk voorraden uit de schatkamer van dat Woord zijn binnengedragen — en het wacht er op, stil en geduldig, of ge ook tijd zult hebben in uw tot-n-zelf-komen, om het aan het woord te laten.

Tijd? Nu?

O, maar wij menschen van deze eeuw, wij hebben immers geen tijd!

Dat is een kenmerk van onzen tijd, dat we voor niets tijd meer hebben! Ook niet voor het Woord. Wel even des Zondags, ja, zoolang we in de kerk zijn, maar daarna niet meer. Wel even, om het haastig te lezen aan tafel, gauw een paar verzen — hoe ellendig ook, dat we vanmorgen weer eigenlijk tien minuten te laat zijn opgestaan.

Maar om te overdenken, te bezinnen en te laten bezinken, om te luisteren, te luisteren — maar daarvoor hebben we toch geen tijd!

Ja, wel wat renteniers; en wat oude vrouwtjes; en natuurlijk de dominee, maar diens vak is het toch ook! Maar wij hebben het heusch te druk; kantoor, school, vereniging; de krant, enzovoort. En voor het Woord geen tijd!

Het staat daar, en het wacht. God schreef het met groote letters, en het ligt te wachten in het venster van uw ziel, of ge ook tijd zult hebben om te luisteren in de beweging van den tijd naar het Woord van uw Heere, die komt.

Want het is Advent; het Maranatha roept — en hebt gij geen tijd om in het voorbijgaan te luisteren naar het Woord?

C. B.

KERKELUK LEVEN

Voorstellen inzake den kerkelijken liederenschat. (II.)

Nog enkele mededeelingen uit het rapport behooren aan onze lezers te worden doorgegeven.

De eerste betreft den thans reeds in gebruik zijnden bundel „Eenige Gezangen“. Gevraagd was, dezen bundel nog eens te „overzien“. Thans wordt door de deputaten voorgesteld, den bundel maar te laten zooals hij is.

Men behoeft aan dit voorstel zich niet te stoeten, want het ligt feitelijk geheel in de lijn van de gedachten, die beheerschend zijn in het rapport over de nieuw-voorgestelde liederen; wij spraken er reeds over.

Slechts verdient nog opmerksaamheid, dat wordt voorgesteld, de eerste berijming der Twaalf Artikelen niet meer op te nemen. Redenen: a) er is nog een tweede; b) de melodie is „zeer moeilijk“; c) wat doen wij met dat rare woord „kerkgenootschap“? Tevens wordt dan voorgesteld, dat voor de tweede berijming der Twaalf Artikelen de nieuwe melodie gekozen worde, die reeds opgenomen is in de aan de Utrechter synode gedane voorstellen.

Een tweede mededeeling nog: door Amsterdam-West was gevraagd, den thans bestaanden psalm-bundel (berijmingen) te herzien uit een oogpunt van bijbel en confessie. De deputaten erkennen volmondig, dat het voorstel van Amsterdam-West uitgaat van een juiste gedachte, en dat de bestaande psalmberijming op vele plaatsen inderdaad ondeugdelijk is. Maar zij achten het beter, te wachten tot we eerst een nieuwe vertaling van de psalmen hebben. „Is deze er, dan kan daarna de berijming met de nieuwe vertaling in overeenstemming gebracht worden“.

Wanneer we dus vóór de aanvaarding van dit rapport het dan óók nog erover eens kunnen worden, wanneer „wij“ geacht kunnen worden, een nieuwe vertaling te „hebben“, en vooral, wat hier onder „wij“ verstaan moet worden, gelijk ook onder „hebben“, dan kunnen we ons de strekking van dit voorstel klaar voor oogen stellen. Misschien zou die vraag te stellen zijn (opdat men bewust stemme) vóór de stemming. Dan zal ze wel vrij moeilijk blijken. Maar misschien kunnen we dan ongeveer uittrekken, tegen welken tijd Amsterdam-West aan de beurt komt. Misschien is het oog geslagen op de nieuwe vertaling, die door het Ned. Bijbelgenootschap ondernomen wordt, en waarvan we onlangs hier in twee artikelen melding hebben gemaakt.

* * *

Tot zoover over den kerkzang dus.

Vatten we onze indrukken samen, dan is het in een enkel woord te doen: zonder enthousiasme, maar met groote nuchterheid, schijnen ons de voorstellen te aanvaarden.

Zonder enthousiasme; ik onderstel dit ook bij de deputaten zelf niet.

Waren we niet in Nederland, en was ons gereformeerde volksdeel niet zoo hopeloos verscheurd, en werden de verscheurders der eenheid niet zoo vertroeteld en naar de oogen gekeken, en dus in hun doen gesterkt, en werd door al die bedrijven het gereformeerde denkende volk niet kunstmatig afgesloten van de door God ontsloten bronnen van eenvoudige kennis en logica, ja, dan...

Dan zouden we rustig kunnen praten over de kwestie van gezangen, en over de mogelijkheid van nieuwe liederen, en over heel veel andere zoete wenschen, die daar in menig hart stilletens leven inzake den kerkzang, ook in het mijne. Dan zouden we kunnen zeggen: er is veel meer moois dan van vriend Da Costa, en er zijn nog veel meer bijbelteksten, die men in lied kan geven, en we behoeven sommige daverende dingen, die nu uit Da Costa worden voor den dag gehaald niet te aanvaarden. Want dan hadden we een rustige sfeer, en behoeften niet te vreezen, dat er weer een of andere sectegeest opstond, om het spel van Mirjam's reien te verdoeven, en de dominees te maken tot heimelijk onwillige knechten van een dwaas indeelings-systeem; getrouwen zonder, half-getrouwen met zoo'n enkel, ontrouwen met veel

„liederen“. Dan konden we veel verder komen.

Maar aangezien de wet Gods één is, en dus het zeer nadrukkelijke gebod van rekenen met de zwakken en onwetenden en verleiden ook een generale synode bindt, daarom meen ik, zonder enthousiasme (dat ons nu al vaak parten gespeeld heeft), maar des te meer met volle bewustheid, te mogen bepleiten, wat hier voorgesteld wordt.

Het is „op zichzelf“ niet, wat ik zou begeeren, en ik vermoed, dat het „op zichzelf“ evenmin is, wat de deputaten hoofd voor hoofd zouden begeeren.

En juist daarom moeten we ertoe meewerken; want ook in dezen heeft de geest van den (zingenden) profeet den profeet onderworpen te zijn.

* * *

Misschien zie ik niet geheel en al mis, als ik onder dit aspect de dingen zie. Ik zal niet het debat ophalen over de vraag, of in onze kerken „een roes“ geheerscht heeft inzake deze en dergelijke desiderata, ja, dan neen. Voor mijzelf geloof ik, dat we nu langzamerhand een weg opgestuurd zijn, die zich van experimenten vrij houdt. Bij dezen bundel juichen kan ik niet, evenmin als ik een juichtoon bij de voorstellers onderstel. Maar ik acht de jubelstemming in elk geval verkeerd, alleen de nuchtere aanvaarding van den regel, die eens tusschen Christus en Simon Petrus verhandeld is: opdat wij hen (voor wier toekomst we nog te bidden hebben) niet „ergeren“, opdat wij door thans voorzichtig te zijn, de gelegenheid behouden, hen straks met klem te plaatsen voor de gróóte centrale eischen van het woord der gezagvoerende openbaring, ga heen, en vang dien visch, en betaal de belasting. Welnu, „opdat wij hen niet ergeren“, — neem dezen bundel aan.¹⁾

Het hier ingenomen standpunt wil niet eenzelfde houding bepleiten, als onlangs door de chr. geref. synode aangenomen is, toen ze over een ingediend voorstel alzóó besliste: „niet doen“, want: „de geestelijke basis ontbreekt“.

Want als hetgeen voorgesteld wordt, inderdaad geboden is, dan is zulk een argument onjuist.²⁾ Indien Gods openbaringswoord iets van ons eischt, dan geldt nog altijd de catechismus, (zou men zoo zeggen) die volhoudt, dat God geen onrecht doet, als Hij van ons eischt, wat wij niet kunnen doen (laat staan: niet willen, zoude ik hebben gezegd). De „geestelijke basis“ (als samenvatting van wat „bij het volk“ zoo al voorhanden is) mag nooit de maatstaf zijn, waarnaar de actuele daad door ons bepaald wil worden.

Maar we staan hier voor één van die punten, waarover b.v. in Paulus' brieven de eisch van met-de-zwakken-rekenen duidelijk gesteld wordt.

Welnu, als we het aanvaarden of niet-aanvaarden van de voorstellen, en het nóg-minder dan wel het nóg-meer-verlangen, los maken van wat Paulus hier gebiedt, dan krijgen we juist de geestelijke-basis-theorie, die verwerpelijk is. Dan zal de één zeggen: ik voel me „geestelijk gestemd“ vóórmeer, de ander vóór „minder“, de derde tegen alles. En dan blijven we stumperen. Maar laat ook hier de wet onze geestelijke basis schóppen, leggen; dan wordt het paradox doorzichtig, dat wie dezen bundel nu eigenlijk niet overal zoo mooi vindt (Da Costa, b.v.), of graag nog veel verder zou willen, — dat die het best in staat is, er vóór te stemmen. Want hij is door het gebod van Paulus, en door de belasting-betaling van Petrus, van den roes bevrijd. Zoowel van den roes, die te veel, als van dien anderen, die te weinig, of helemaal niets wil.

In dezen zie ik in dit rapport een goed geschenk: we kunnen er nuchter tegenover staan, en nuchter er vóór zijn.

Heeft het wat omzwervingen moeten kosten, eer de Geref. Kerken tot dit nuchtere standpunt konden komen, dan is dat, zoo men wil, een beschamende ontdekking.

Maar dat we daartoe nog na al die omzwervingen hebben mogen komen, dat is toch weer een vertroostende ontdekking.

* * *

Tenslotte geeft het hier besproken rapport ook een orde voor den eeredienst.

Zonder zich uit te spreken over de vraag of hetgeen vroeger inzake den eeredienst voorgesteld werd, de erop uitgebrachte kritiek al of niet verdiend heeft, meenen de deputaten, dat de daarover gevoerde discussie en de dienaangaande genomen besluiten voor hen geen quantité negligeable zijn mocht. Zij hebben zich daarom in de lijn van de geschiedenis bewogen, en zich, met behoud van de gedachte, dat er moest worden voortgegaan, toch zooveel mogelijk aangesloten bij het bestaande.

Van directe beteekenis, voor wat den zichtbaren gang van zaken betreft, is dat bij aanvaarding dezer voorstellen de voorlezer, die toch al op ettelijke plaatsen het veld geruimd had, geheel zal verdwijnen. De deputaten, aldus zeggen ze zelf,

¹⁾ Zie „Uit de Schrift“ over dien tekst, vorige jaargang.

²⁾ Hiermee is niet gezegd, dat wij óók niet voor zulke „argumentaties“ vatbaar zijn. Helaas zijn we dat wel, zie maar sommige histories.

„waren van oordeel, dat zoowel de afkondiging van de Wet des Heeren als de belijdenis des geloofs niet behooren tot de pralectuur, die door den voorlezer of ouderling zonder meer kan geschieden, maar de bedoeling heeft om de Wet des Heeren in naam des Heeren aan de gemeente voor te houden en namens de gemeente haar Christelijk geloof te belijden voor Gods aangezicht, zooals dit ook in ons Avondmaals-formulier geschiedt. Aangezien de Dienaar des Woords zoowel de mond Gods is tot de gemeente als de mond der gemeente tot God, meenden ze, dat beide handen lingen door den Dienaar des Woords behooren te geschieden en de beteekenis van deze handeling door de inleidende formule duidelijk in het licht moet worden gesteld.“

Hun voorstel voor de orde van den eeredienst luidt daarom aldus:

Liturgie voor de morgengodsdienst-oefening op den Dag des Heeren.

1. Votum: Onze hulpe is in den naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft. Amen.

2. Zegenroet: Genade zij U en vrede van God onzen Vader en den Heere Jezus Christus. Amen.

of

Genade zij U en vrede van Hem die is, en die was, en die komen zal; en van de zeven Geesten, die voor zijnen troon zijn; en van Jezus Christus, die de getrouwe getuige is, de eerstgeborene uit de dooden, en de Overste der koningen der aarde. Amen.

3. Zingen.

4. Verkondiging van de Wet des Heeren. Geliefden in den Heere Jezus Christus, stelt U voor het aangezicht des Heeren en hoort aan de heilige wet, die Hij ons op Sinaï gegeven heeft: Exodus 20:2-17. Het staat in de vrijheid der kerken hieraan toe te voegen de korte samenvatting der wet, gelijk Christus ons die gegeven heeft in Mattheus 22:37-40.

Na de verkondiging der wet kan een toepasselijk lied door de gemeente gezongen worden zooals Ps. 130:2, 143:2, vers 9 van de berijming der tien geboden, vers 6 van de berijming van het gebod des Heeren.

5. Voorlezing van een gedeelte der Heilige Schrift.

6. Gebed (openbare belijdenis der zonde, bede om een zegen over de bediening des Woords, voorbede voor de Overheid en voor allen nood der Christenheid.)

7. Zingen.

8. Collecte.

9. Bediening des Woords.

10. Dankzegging.

11. Zingen.

12. De zegen: Verheft uwe harten tot God en ontvangt den zegen des Heeren:

De Heere zegene U en behoede U;

De Heere doe zijn aangezicht over U lichten en zij U genadig;

De Heere verheffe zijn aangezicht over U en geve U vrede. Amen.

of

De genade des Heeren Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met U allen. Amen.

Liturgie voor de namiddaggodsdienst-oefening op den Dag des Heeren.

1. Votum: Onze hulpe is in den naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft. Amen.

2. Zegenroet: Genade zij U en vrede van God onzen Vader en den Heere Jezus Christus. Amen.

of

Genade zij U en vrede van Hem die is, en die was, en die komen zal; en van de zeven Geesten, die voor zijnen troon zijn; en van Jezus Christus, die de getrouwe getuige is, de eerstgeborene uit de dooden, en de Overste der koningen der aarde. Amen.

3. Zingen.

4. Belijdenis des geloofs: Geliefden in den Heere Jezus Christus, stelt U voor het aangezicht des Heeren en laat ons met mond en hart belijdenis doen van ons algemeen ongetwijfeld Christelijk geloof, sprekende aldus:

Ik geloof in God den Vader enz.

Het zal in de vrijheid der kerken staan na deze belijdenis des geloofs een toepasselijk lied te laten zingen zooals de slotzang van den Avondzang.

5. Voorlezing van een gedeelte der Heilige Schrift.

6. Gebed om een zegen over de bediening des Woords.

7. Zingen.

8. Collecte.

9. Bediening des Woords naar aanleiding van de Zondagsafdeeling van den Catechismus.

10. Dankzegging.

11. Zingen.

12. De zegen: Verheft uwe harten tot God en ontvangt den zegen des Heeren:

De Heere zegene U en behoede U;

De Heere doe zijn aangezicht over U lichten en zij U genadig;

De Heere verheffe zijn aangezicht over U en geve U vrede. Amen.

of

De genade des Heeren Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met U allen. Amen.

Naar mijn meening is de groote beteekenis van deze voorstellen, dat de preek niet in gedrang komt en niet wordt opgeofferd aan een z.g. liturgie (d.w.z. aan een veelheid van andere liturgische verrichtingen). Als ik het wel zie, beteekent dit een zelfstandig positie kiezen tegenover nieuwere liturgische „problemen“ en tevens een overwinning, in een belangrijk tijdpoint, van hier dreigende gevaren. Maar omdat toelichting van dit gevoelen te veel ruimte zou nemen, bewaar ik ze liever tot het volgend nummer.

K. S.

Uit de verschenen atige bezetsel.

Nadru. christen kan zijn.

Maar school v op ding.

En als van hem doen, ne goede d.

Freud a het is d om dit g.

geven. Wel is thousiast oordeeld maken, praal.

Popula met de canenter zijn, wa kunnen govaar k.

Popula groote k teerlust dat men bedenkel brengt.

En be dan is l De me zij gelie Voor t minder.

Zij zij dan voor Toch te genez bewustzi.

Daarom medici de mens veronal die niet darm-pat zouden maar di allerlei op men lyse zich.

We he zeer gez ders van

Maar het begi Freudina men hel

De gr jeugdege voorheen zeer mi

Nu de traumata vorm oo leven.

Wij ge nen ook te doen, Daarv

We w en opvo opvoedin volgen k

Met e erving. Op mi vader. Z van hui soms wi nergens

Het g bepaald thuis dil lement, andere l

Het vi den rege bed gaa nerveusj

Eigens zonderd, lijke wor